

342(40)

1720

Eesti Vabariigi
Uus Põhiseadus

Vabadussõjalaste algatusel

14., 15., ja 16. oktoobril 1933 a. rahvahääletusel
vastu võetud.

✓

A 22010:8

Sunnitud. 24.9.

✓

398

A 3201088

Eesti Vabariigi põhiseaduse §§ 87—89 alusel
Eesti rahvas otsustas :

I o s a.

Eesti Vabariigi põhiseaduse sissejuhatav osa, §§ 29, 36, 39, 41, 42, 43, 44, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 80, 81, 82, 86 ja peatükk V pealkiri muuta ja panna maksma järgmises redaktsioonis :

Eesti rahvas, kõikumatus usus ja van-
kumatus tahtes luua ja arendada riiki,
mis on rajatud õiglusele ja seadusele ja
vabadusele, kaitseks sisemisele ja väli-
sele rahule ning pandiks praegustele ja
tulevastele põlvedele nende ühiskondli-
kus edus ja üldises kasus, võttis vastu
ja määras Asutava Kogu ning hiljem
rahvahääletamise kaudu järgmise põhi-
seaduse :

Peatükk I. Üldised määrused.

§ 1. Eesti on iseseisev, rippumatu vabariik, kus riigi-
võim on rahva käes.

§ 2. Eesti maa-alasse kuuluvad Harjumaa, Läänemaa, Järvamaa, Virumaa ühes Narva linna ja ümbruskonnaga, Tartumaa, Viljandimaa, Pärnumaa, Valga linn, Võrumaa, Petserimaa ja muud piiriäärsed mannermaa kohad, kus Eesti rahvast asumas, Saaremaa, Muhumaa, Hiiumaa ja muud Eesti vetes olevad saared ja leetseljakud.

Eesti piiride kindlaksmääramine sünnib rahvusvaheliste lepingute läbi.

§ 3. Eesti riigivõimu ei saa keegi teostada muidu, kui põhiseaduse või põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal.

§ 4. Eestis maksavad tema enese asutuste poolt antud või tunnustatud seadused. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud määrused maksavad Eestis tema õigusliku korra lahutamatuina osadena.

Keegi ei või end vabandada seaduste mitteteadmiselega.

§ 5. Eesti vabariigi riigikeeleks on Eesti keel.

Peatükk II. Eesti kodanikkude põhiõigustest.

§ 6 Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised. Ei või olla avalikõiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest. Seisusi ja seisuslikke tiitleid Eestis ei ole.

§ 7. Eesti vabariik ei anna autähti ja aumärke oma kodanikkudele, väljaarvatud kaitseväelastele sõja ajal. Samuti ei ole Eesti kodanikkudel õigust vastu võtta võõraste riikide aumärke ja autähti.

§ 8. Isikupuutumatus on Eestis kindlustatud.

Kedagi ei või jälgida muidu kui seadustes ettenähtud juhtumistel ja korras.

Väljaarvatud kuriteolt tabamisel, ei või kedagi vangistada või kitsendada isikulises vabaduses muidu kui kohtuvõimude otsusel, kusjuures see otsus põhjendatuna peab olema kuulutatud vangistatule mitte hiljemalt kui 3 päeva peale vangistamise. Otsuse kuulutamist vangistatule on õigus nõuda igal kodanikul, kui kuulutamine mitte sündinud ei ole eelnimetatud tähtajal.

Ühtki kodanikku ei või vastu tema tahtmist temale seaduse poolt määratud kohtu alt üle viia teise alla.

§ 9. Eestis ei või karistada kedagi tema teo pärast ilma, et see tegu karistusvääriliseks oleks tunnustatud seaduses, mis enne selle teo kordasaatmist maksma hakanud.

§ 10. Kodu on puutumatu. Ei või olla tungimist eluasemesse või selle läbiotsimist muidu kui juhtumistel ja nõuete täitmisel, mis on seaduses tähendatud.

§ 11. Eestis on usu ja südametunnistuse vabadus. Keegi ei ole kohustatud korda saatma usutunnistuslikke tegusid, olema usutunnistusliku ühingu liige ega kandma selle kasuks avalikke kohustusi.

Usuliste talituste täitmine on takistamatu, kui see ei käi avaliku korra ja kõlbluse vastu.

Usutunnistus ega ilmavaade ei või vabanduseks olla kuriteo kordasaatmisele või kodaniku kohuste täitmisest kõrvalhoidmisele.

Riigiuseku Eestis ei ole.

§ 12. Teadus, kunst ja nende õpetus on Eestis vaba. Õpetus on kooliealistele lastele sunduslik ja rahvakoolides maksuta. Vähemusrahvustele kindlustatakse emakeelne õpetus. Õpetusandmine seisab riigi ülevalve all.

Kõrgemaile õppeasutustele kindlustatakse autonoomia neis piirides nagu seda ette näeb nende asutuste seadusandlikul teel kinnitatud põbikiri.

§ 13. Eestis on vabadus omi mõtteid avaldada sõnas, trükis, kirjas, pildis või kujutuses. Seda vabadust võib kitsendada ainult kõlbluse ja riigi kaitseks.

Tsensuri Eestis ei ole.

§ 14. Eestis on kindlustatud sõnumite ja kirjade saladus, mis edasi antakse posti, telegraafi ja telefoni või mõnel muul üldtarvitataval teel. Erandeid teha on õigus kohtuvõimudel seadustes ettenähtud juhtumistel.

§ 15. Eestis on kindlustatud õigus pöörata kaebustega ja palvetega vastavate avalikkude asutuste poole. Pööramise kaasas ei tohi käia mingi surve abinõu. Vastavad asutused on kohustatud asjale andma seadusliku käigu.

§ 16. Ei ole tarvis mingisugust eelluba riigiametnikkude kohtulikule vastutusele võtmiseks.

§ 17. Liikumine ja elukoha muutmine on Eestis vaba. Selles vabaduses ei või kitsendada ega takistada kedagi muidu kui kohtuvõimude poolt.

Tervishoidlikel põhjustel võivad seda vabadust kitsendada või takistada ka teised võimud vastavais seadustes ettenähtud juhtumistel ja korras.

§ 18. Kõigil Eesti kodanikkudel on õigus avalikku rahu rikkumata koosolekuid pidada sõjariistadeta.

Ühinguisse ja liitudesse koondumine on Eestis vaba. Streigi vabadus on Eestis kindlustatud.

Neid õigusi võib seadus piirata ainult avaliku julgeoleku huvides.

§ 19. Eestis on kindlustatud vabadus elukutset valida ja ettevõtteid avada ning kasutada põllutöös, kaubanduses, tööstuses, samuti muil majandusaladel. Selles vabaduses ei või kedagi kitsendada või takistada muidu kui seaduste põhjal ja piirides.

§ 20. Iga Eesti kodanik on vaba oma rahvuse määramises. Juhtumistel, mil isiklik määramine mitte võimalik ei ole, sünnib see seaduses ettenähtud korras.

§ 21. Eesti piirides elavate vähemusrahvuste liikmed võivad ellu kutsuda oma rahvuskultuurilistes ja hoolekande huvides sellekohaseid autonoomseid asutusi, nii palju kui nad vastu ei käi riigi huvidele.

§ 22. Neis kohtades, kus elanikkude enamus ei ole Eesti, vaid kohalikul vähemusrahvusel, võib kohalikkude omavalitsusasutuste asjaajamise keeleks olla selle vähemusrahvuse keel, kusjuures igaühel õigus on tarvitada neis asutustes riigikeelt. Kohalikud omavalitsusasutused, kus vähemusrahvuse keel tarvitusel, peavad riigikeelt tarvitama läbikäimises riiklikkude asutustega, kui ka nende teiste omavalitsusasutustega, kus ei ole tarvitusel sama vähemusrahvuse keel.

§ 23. Saksa, Vene ja Rootsi rahvusest kodanikkudel on õigus pöörata riiklikkusesse keskasutustesse kirjalikult oma keeli. Eriseaduses määratakse ligemalt nende rahvuste keelte tarvitamine kohtus ja kohalikkudes riiklikkudes asutustes, kui ka omavalitsusasutustes.

§ 24. Eraomandus on Eestis igale kodanikule kindlustatud. Ilma omaniku nõusolekuta võib seda võõrandada

ainult üleüldistes huvides seaduste põhjal ja seadustes ettenähtud korras.

§ 25. Majandusliku elu korraldamine Eestis peab vastama õigluse põhimõttele, mille sihiks on inimeseväärilise ülespidamise kindlustamine sellekohaste seaduste läbi, mis käivad harimiseks maasaamise, eluaseme- ja töösaamise, samuti emakaitse, tööjõukaitse ning nooruse, vanaduse, töövõimetuse või õnnetuste puhul tarviliku toetuse saamise kohta.

§ 26. Kodanikkude õiguste ja vabaduste üleslugemine eelseisvais §§ (6 — 24) ei kõrvalda mitte teisi õigusi, mis järgnevad selle põhiseaduse mõttest ehk on temaga kokkukõlas.

Kodanikkude vabaduse ja põhiõiguste erakorralised kitsendused astuvad jõusse seaduslikus korras kindla tähtjani väljakuulutatud kaitseseisukorra puhul vastavate seaduste põhjal ja piirides.

Peatükk III. **Rahvast.**

§ 27. Riigivõimu kõrgemaks teostajaks Eestis on rahvas ise oma hääleõiguslike kodanikkude näol. Hääleõiguslik on iga kodanik, kes on saanud kaksikümmend aastat vanaks ja on olnud vahetpidamata vähemalt ühe aasta Eesti kodakondsuses.

§ 28. Hääleõiguslikud ei ole kodanikud: 1) kes seaduslikus korras on tunnistatud nõdra- või hullumeelseks ja 2) pimedad, kurtummad ja pillajad, kui nad on eestkostmise all.

Hääleõigusest jäetakse ilma mõned liigid kuritegijaid Riigikogu valimisseaduse põhjal.

§ 29. Rahvas teostab riigivõimu: 1) rahvahääletamise, 2) rahvaalgatamise, 3) Riigikogu valimise ja 4) Riigivanema valimise teel.

Rahvahääletamisest, Riigikogu valimisest ja Riigivanema valimisest osavõtt on vabatahtlik.

§ 30. Iga Riigikogu poolt vastuvõetud seadus jääb väljakuulutamata kahe kuu kestes tema vastuvõtmise päe-

vast arvates, kui seda nõuab kolmas osa Riigikogu seaduslikust koosseisust. Kui selle aja jooksul kakskümmendviis tuhat hääleõiguslikku kodanikku nõuab, et nimetatud seadus esitataks rahvale vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks, siis oneneb pärasine väljakuulutus rahvahääletuse tagajärgedest.

§ 31. Rahvaalgatamise korras on kabelkümnelviiel tuhandel hääleõiguslikul kodanikul õigus nõuda, et seadus antaks, muudetaks või tunnistataks maksvusetuks. Sellekohane nõudmine antakse väljatöötatud seaduseelnõuna Riigikogule. Riigikogu võib eelnõu seadusena välja anda või tagasi lükata. Viimasel juhtumisel pannakse eelnõu rahvale ette vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks rahvahääletamise korras. Tunnistab rahvahääletusest osavõtjate enamuse eelnõu vastuvõetuks, omandab ta seadusliku jõu.

§ 32. Kui rahvas lükkab tagasi Riigikogu poolt vastu võetud seaduse või võtab vastu Riigikogu poolt tagasilükatud seaduse, kuulutatakse välja uued Riigikogu valimised, mis võetakse ette hiljemalt seitsekümmendviis päeva pärast rahvahääletamist.

§ 33. Rahvahääletused sünnivad Riigikogu juhatuse ülevälvel. Rahvahääletamise alused ja kord määratakse eriseaduses.

§ 34. Rahvahääletamisele ei kuulu ega või rahvaalgatamise teel otsustamisele tulla eelarve ja laenude tegemine, maksuseadused, sõjakuulutamine ja rahutegemine, kaitseseisukorra väljakuulutamine ja lõpetamine, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni väljakuulutamine, samuti ka lepingud võõraste riikidega.

Peatükk IV. Riigikogu.

§ 35. Rahvaesitajana teostub riigi seadusandlikku võimu Riigikogu.

§ 36. Riigikogus on viiskümmend liiget, kes valitakse üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtete alusel, kuid nõnda, et valijal oleks võimalus valida üksikuid isikuid.

Riigikogu valimisseadus antakse välja eriseadusena.

§ 37. Õigus Riigikogu liikmete valimisest osa võtta või ennast Riigikogu liikmeks valida lasta on igal Eesti kodanikul, kes on hääleõiguslik.

§ 38. Riigikogu liikmed, väljaarvatud vabariigi valitsuse liikmete abid, ei või olla vabariigi valitsuse ega tema asutuste poolt nimetatud ametites.

§ 39. Iga nelja aasta järgi võetakse ette uued Riigikogu valimised.

Riigivanemal on õigus määrata enne nelja aasta möödumist uued Riigikogu valimised, kui seda nõuavad riiklikud kaalutlused. Sel juhul valimised peavad toimuma hiljemalt kuue kuu jooksul, arvates määruse väljakuulutamise päevast.

Riigikogu liikmete volitused algavad Riigikogu valimiste tagajärgede väljakuulutamise päevast.

§ 40. Juhtumisel, kui Riigikogu liige kaotab oma valimisõiguse, on vangistatud Riigikogu loal, lahkub surma läbi või volitusi maha pannes, astub tema asemele valimiseaduse korras uus liige eelmises paragrahvis ettenähtud tähtajani.

§ 41. Riigikogu korralised istungjärgud algavad igal aastal oktoobri esimesel esmaspäeval ning kestavad mitte kauem kui kuus kuud.

Riigivanemal on õigus lõpetada Riigikogu korralist istungjärku enne kuue kuu möödumist, kui seda nõuavad riiklikud kaalutlused.

§ 42. Riigivanema või kahekümneviie Riigikogu liikme kirjalikul nõudel on riigikogu juhatus kohustatud kutsuma kokku Riigikogu erakorralisteks istungjärgudeks.

Vaheajal, riigikogu nelja-aastase kestvuse möödumisest või Riigivanema poolt Riigikogu uute valimiste määramisest, kuni Riigikogu valimiste tagajärgede väljakuulutamiseni, võidakse Riigikogu kutsuda kokku erakorraliseks istungjärguks ainult Riigivanema nõudel.

Riigikogu erakorralise istungjärgu kestvuse määrab Riigivanem.

§ 43. Riigikogu valib oma esimesel, peale valimisi, istungil esimehe ja teised juhatuse liikmed. Seda istungit juhatab seni, kuni valitud esimees, Riigikogu vanem liige.

§ 44. Riigikogu kodukord kuulutatakse välja seadusena.

§ 45. Riigikogu liikmed ei ole seotud mandaatide läbi.

§ 46. Riigikogu on otsusvõimeline, kui on koos vähemalt pooled liikmed tema seaduslikust koosseisust.

§ 47. Riigikogu koosolekud on avalikud. Ainult erakorralistel juhtumistel, kui sellega on nõus $\frac{2}{3}$ koosolijaist liikmetest, võib kuulutada Riigikogu koosoleku kinniseks.

§ 48. Riigikogu liige ei kannu mingisugust vastutust peale kodukorras ettenähtud poliitiliste avalduste eest, mis ta on teinud Riigikogus ja tema komisjonides.

§ 49. Ilma Riigikogu nõusolekuta ei või tema liiget vangistada, väljaarvatud juhtumised, mil ta on tabatud kuriteolt. Niisugusel juhtumisel antakse vangistusest teada ühes selle põhjustega mitte hiljem kui 48 tunni kestes, Riigikogu juhatusele, kes paneb selle ette Riigikogule otsustamiseks järgmisel koosolekul.

Riigikogul on õigus oma liikmetele määratud vangistust või teist kitsendust edasi lükata kuni Riigikogu istungjärgu vaheajani või volituste lõpuni.

§ 50. Riigikogu liikmed vabastatakse nende volituste kestusel riigikaitseteenistusest.

§ 51. Riigikogu liikmed saavad Riigikogu liikme kohusetäitmise eest tasu Riigikogu istungjärkude kestvusel. Tasu alused ja suurus määratakse seadusega, mida võib muuta ainult järgnevate Riigikogu koosseisude kohta.

§ 52. Riigikogu annab välja seadusi, määrab riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarve, otsustab laenude tegemise ja muid asju põhiseaduse alusel.

§ 53. Riigikogu poolt või rahvahääletamisel vastuvõetud seadused esitab Riigikogu juhatas Riigivanemale väljakuulutamiseks.

Riigivanemal on õigus riiklikkudel kaalutlustel jätta välja kuulutamata Riigikogu poolt vastuvõetud seadusi, an-

des nad uueks arutamiseks ja otsustamiseks Riigikogule. Põhiseaduse § 34 ette nähtud seadusi Riigivanem võib riiklikudel kaalutlustel jätta väljakuulutamata seni, kuni Riigikogu nad võtnud vastu Riigivanema poolt soovitatud muudatustega või kuni Riigikogu pärast järgmisi valimisi võtab vastu sama seaduse.

Oma otsuse seaduse väljakuulutamata jätmise kohta ühes asjaomaste kaalutlustega Riigivanem teatab Riigikogu juhatusele hiljemalt kolmekümne päeva jooksul, arvates seaduse kättesaamisest.

§ 54. Ükski seadus ei hakka maksma väljakuulutamisetähtaajast.

Kui seaduses eneses ei ole nähtud ette muud korda ja tähtaega, hakkab ta maksma kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 55. Riigikogu teostab riigi asutuste ja ettevõtete majandusliku tegevuse ja riigi eelarve täitmise kontrolli tema poolt seaduse alusel ellukutsutavate vastavate asutuste kaudu.

§ 56. Igal Riigikogu liikmel on õigus Riigikogu koosolekul küsimustega valitsuse poole pöörata. Ühel neljandikul Riigikogu seaduslikust koosseisust on õigus valitsuselt aru pärida, mille peale tuleb seletus anda.

Peatükk V. Riigivanemast ja Vabariigi valitsusest.

§ 57. Rahva esindajana teostab riigi kõrgemat valitsemisõimu Riigivanem. Riigivanema juures on riigi valitsemiseks Vabariigi Valitsus.

§ 58. Riigivanema valib rahvas üldise, ühetaolise, otsese ja salajase hääletamise kaudu viieks aastaks.

Kui esimesel hääletamisel ükski kandidaat ei saa osavõtjate hääle enamust, siis toimetatakse teine hääletamine hiljemalt kolme kuu jooksul. Teiseks hääletamiseks võib seada üles uusi kandidaate. Teisel hääletamisel loetakse valituks kandidaat, kes on saanud kõige rohkem hääli. Kui mitu kandidaati on saanud ühepalju hääli, loetakse valituks see, kes on vanem.

Riigivanemaks on valitav iga hääleõiguslik kodanik, kes on vähemalt neljakümne aastane ja seatud üles kandidaadiks vähemalt kümnetuhande hääleõigusliku kodaniku poolt. Riigivanema lähem valimiskord määratakse seadusega.

§ 59. Riigivanema volitused algavad Riigikogu ees antava pühaliku töotusega, mis on järgmine :

»Mina, N. N., rahva tahtel asudes Riigivanema kohuste täitmisele, pühalikult tõotan ustavalt kaitsta Eesti Vabariigi põhiseadust ja seadusi, õiglaselt ja erapooletult teostada minule usaldatud volitusi ning nende volituste ulatuses kõigi oma võimistega ja parema arusaamisega töötada Eesti riigi ja rahva kasuks.«

Riigivanema amet ei või olla seatud ühegi muu teenistusega ega kutseülesannetega. Kui Riigivanemaks on valitud Riigikogu liige, siis loetakse ta Riigikogust lahkunuks pühaliku töotuse andmisega.

Riigivanemale volituste kestel makstav tasu määratakse seadusega, mida võib muuta ainult järgneval valimisel valitava Riigivanema kohta.

Kui Riigivanema amet on vaba või Riigivanem ei saa täita oma ülesandeid haiguse või muude takistuste tõttu, siis täidab tema ülesandeid peaminister. Kui Riigivanema amet on vaba või takistused on vältavat laadi, siis asutakse võimalikult ruttu uue Riigivanema valimisele:

§ 60. Riigivanem juhib riigi sise- ja välispolitikat, hoolitseb riigi välise puutumatus, sisemise julgeoleku ja seaduste täitmise eest.

Riigivanem peale muude põhiseaduses ettenähtud ülesannete :

1) esindab Eesti Vabariiki, määrab Eesti Vabariigi esindajad välisriikidesse ja võtab vastu välisriikide esindajad,

2) valvab riigivõimu teostamise üle seadusega määratud korras,

3) esitab Riigikogule kinnitamiseks riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarve,

4) nimetab ametisse ja samuti vabastab sellest kaitsevälisi ja kodanlisi ametnikke, kuivõrt see ülesanne seadusega ei ole usaldatud teistele ametiasutustele,

5) sõlmib Eesti vabariigi nimel lepinguid välisriikidega ja esitab need kinnitamiseks Riigikogule,

6) kuulutab sõja ja teeb rahu Riigikogu vastava otsuse põhjal,

7) kuulutab välja kaitseseisukorra nii üksikutes riigiosades, kui ka kogu riigis ja esitab selle kinnitamiseks Riigikogule,

8) on kaitsevägede kõrgem juht,

9) otsustab armuandmise palveid kohtulikult määratud karistuse vähendamiseks või kustutamiseks,

10) annab seadustega kooskõlas määrusi,

11) esitab seaduse-eelnõusid Riigikogule,

12) edasilükkamatu riikliku vajaduse korral kuulutab seaduse-eelnõud välja dekreedina, millel on seaduse jõud. Dekreet ei või muuta rahvahääletamise, rahvaalgatamise, Riigikogu valimise ega Riigivanema valimise seadust. Dekreet on maksev kuni selle äramuutmiseni Riigivanema või Riigikogu poolt.

§ 61. Riigivanema otsused, et olla maksvad, peavad olema kirjutatud alla Riigivanema poolt ning — arvatud välja Vabariigi Valitsuse või selle üksiku liikme ametisse kutsumine ja ametist vabastamine, enne nelja aasta möödumist uute Riigikogu valimiste määramine, Riigikogu korraliste istungjärkude lõpetamine, Riigikogu erakorraliste istungjärkude kestvuse kindlaksmääramine ja riigikohtunikkude ning kohtunikkude ametisse kinnitamine, — ka peaministri või asjaomase ministri poolt, kes vastutab otsuse eest Riigikogu ees.

Kui Riigivanema otsus on põhiseaduse või seaduse vastane, siis peaminister või asjaomane minister on kohustatud keelduma otsusele kaasallakirjutamast.

§ 62. Riigivanema otsused võetakse Vabariigi Valitsuses täitmiseks peaministri või asjaomase ministri ettekandel.

Kui ettekandja minister leiab, et Riigivanema otsus on põhiseaduse või seaduse vastane, siis ta teatab sellest Vabariigi Valitsusele. Kui Vabariigi Valitsus pärast asja arutamist ühineb ettekandja ministri arvamusega, siis palub

ta oma otsus võtta tagasi või muuta. Kui Riigivanem jääb oma otsuse juurde, on Vabariigi Valitsus kohustatud kuulutama temale, et otsus ei ole teostatav.

§ 63. Vabariigi Valitsusel peab olema Riigikogu ja Riigivanema usaldus.

Vabariigi Valitsus või tema üksikud liikmed lahkuvad ametist, kui Riigikogu avaldab neile otsest umbusaldust ja Riigivanem selle peale ei pea tarvilikuks määrata uusi Riigikogu valimisi.

§ 64. Vabariigi valitsuse kutsub ametisse Riigivanem.

Vabariigi Valitsuse vabastab ametist Riigivanem kas enda algatusel, peaministri esitisel või Riigikogu umbusalduse avalduse põhjal.

Vabariigi Valitsus koosneb peaministrist ja ministritest. Peaministrile Riigivanem määrab ministrite seast asetäitja.

Peaminister ühtlustab Vabariigi Valitsuse tegevust, juhatab Vabariigi Valitsuse istungeid, kui seda ei pea tarvilikuks teha Riigivanem, võib pärida aru üksikutelt ministritelt nende tegevuse kohta ja esitada üksikuid ministreid kui ka kogu Vabariigi Valitsust ametist vabastamiseks.

Iga minister on oma ministeeriumi juht. Ministrite arv, tööjaotus ministeeriumide vahel ja nende asjaajamise kord määratakse seadusega.

Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised. Ainult erilistel pidulikkudel juhtudel võib Riigivanema korraldusel neid kuulutada lahtisteks.

§ 65. Vabariigi Valitsuse võimkonda kuulub: Riigivanema otsuste teostamine põhiseaduse alusel, asjade arutamine ja otsustamine, mis temale antud seaduste alusel, muud küsimused riigi valitsemise alal, mis põhiseadusega või seadustega ei ole jäetud Riigivanemale või mõnele ministrile ministeeriumi juhina või mõnele alluvale asutusele.

Kui Vabariigi Valitsus leiab, et tema õigus mingi küsimuse lõplikuks lahendamiseks on vaieldav, siis lahendab võimkonna küsimuse Riigivanem.

§ 66. Riigivanema juures on temale ja Vabariigi Valitsusele ühine riigikantselei.

Riigikantseleid juhatab riigisekretär, kelle nimetab ametisse Riigivanem.

§ 67. Riigivanemat, peaministrit, ja ministreid võib võtta kohtulikule vastutusele üksnes Riigikogu sellekohase otsuse põhjal. Asja arutamine allub Riigikohtule. Vastutusele võtmise ja asja arutamise kord määratakse seadusega.

Peatükk VI. Kohtust.

§ 68. Õiguse mõistmist Eestis teostavad omas tegevuses rippumatud kohtud.

§ 69. Ülemat kohtuvõimu Eestis teostab riigikohtunikkudest koosnev Riigikohus. Riigikohtunikud kinnitab ametisse Riigivanem Riigikohtu poolt esitatud kandidaatide hulgast.

§ 70. Kohtunikke, kui nad ei ole valitavad seaduse järgi, kinnitab Riigikohtu ettepanekul ametisse Riigivanem.

§ 71. Kohtunikke võib tagandada ametist ainult kohtu teel.

Kohtunikke võib vastu nende tahtmist paigutada ühest kohast teise ainult seaduse täitmistest tingitud juhtumistel.

§ 72. Kohtunikud ei või pidada peale seadustes ettenähtud juhtumiste kõrvalist palgalist ametit.

§ 73. Sellekohaste seaduste alusel ja korras alluvad üksisud liigid kriminaalasju vandekohtule. Vandekohtunikke ei seo eelmise paragrahvi nõuded.

§ 74. Erakorralised kohtud on lubatud sellekohase seaduse piirides ainult sõjaajal, kaitseseisukorras ja sõjalaevadel.

Peatükk VII. Omavalitsusest.

§ 75. Linna, alevi- ja vallaomavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrt seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi.

§ 76. Omavalitsusüksuste esituskogud valitakse üldisel ühetaolisel, otsekohesel ja salajasel hääletamisel proportsio-

naalsuse põhimõtete alusel, kuid nõnda, et valijal oleks võimalus valida üksikuid isikuid.

§ 77. Omavalitsusüksustel on õigus oma ülesannete täitmiseks maksusid võtta ja koormatusi peale panna seaduses kindlaks määratud piirides ja korras.

Peatükk VIII. Riigikaitsest.

§ 78. Kõik Eesti kodanikud on kohustatud osa võtma vabariigi kaitsest seaduses ettenähtud alustel ja korras.

§ 79. Vabariigi kaitseks moodustatakse kaitseväed, mille korraldus määratakse kindlaks eriseaduses.

§ 80. Mobilisatsiooni väljakuulutamise kui ka sõja alguse korral läheb kaitsevägede ülemjuhatamine Riigivanema poolt määratud kaitsevägede ülemjuhatajale, kelle võimupiirid on määratud seadusega.

§ 81. Riigivanemal on õigus anda eriseaduses ette nähtud alustel ja korras kaitsevägedesse puutuvaid seadlusi ja määrusi.

§ 82. Vabariigi kaitsejõudude mobilisatsiooni väljakuulutamise otsustab Riigikogu.

Riigivanemal on õigus, Riigikogu otsust ootamata, kuulutada välja mobilisatsioon, kui välisriik on kuulutanud Vabariigile sõja, alanud sõjalise tegevuse või kuulutanud välja Vabariigi vastu mobilisatsiooni.

Peatükk IX. Riigi maksudest ja eelarvest

§ 83. Ühtegi avalikku maksu või koormatust ei või kellelegi peale panna muidu kui seaduse alusel.

§ 84. Ei tohi kellelegi riigi kulul paiukit, vaevatasu või muud tasu määrata muidu kui sellekohase seaduse põhjal.

§ 85. Iga aasta jaoks seatakse riigi sissetulekute ja väljaminekute üldine eelarve kokku. Seadusandlikul teel võib selle maksvust jaoliselt pikendada kuni uue eelarve vastuvõtmiseni.

Peatükk X. Põhiseaduse jõust ja muutmisest.

§ 86. Põhiseadus on vankumatuks juhteks Riigikogu, Riigivanema, valitsusasutuste ja kohtute tegevuses.

§ 87. Põhiseaduse muutmise algatamise õigus on rahval rahvaalgatuse korras, kui ka Riigikogul harilikus korras.

§ 88. Rahvas otsustab rahvahääletusel põhiseaduse muutmise, olgu see algatatud kas rahvaalgatuse korras või Riigikogu poolt.

§ 89. Põhiseaduse muutmise eelnõu peab rahvale teada antama vähemalt kolm kuud enne rahvahääletuse päeva.

II o s a.

Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse maksmapanemiseks määrata järgmist:

§ 1. Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatused, mis väljendatud käesoleva seaduse I osas, hakkavad maksuma sajalandal päeval pärast selle seaduse vastuvõtmist rahvahääletamisel. Ühes sellega kaotavad maksvuse Eesti Vabariigi põhiseaduse (RT 113/114 — 1920) sissejuhatav osa, §§ 29, 36, 39, 41, 42, 43, 44, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 80, 81, 82, 86 ja peatükk V pealkiri, mis asendatakse käesoleva seaduse I osas ettenähtud sissejuhatava osaga, paragrahvidega ja peatükk V pealkirjaga.

§ 2. Üheksakümneüheksa päeva jooksul, arvates käesoleva seaduse vastuvõtmisest rahvahääletamisel, Riigikogu on kohustatud panema maksuma seadused, mis on tarvilikud käesoleva seaduse I osas väljendatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatuste teostamiseks pärast nende maksumahakkamist.

§ 3. Uued Riigikogu valimised ja Riigivanema valimised võetakse ette hiljemalt saja päeva jooksul, arvates

käesoleva seaduse I osas väljendatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatuste maksmahakkamise päevast (käesoleva seaduse II osa § 1).

§ 4. Senise Riigikogu volitused lõpevad eelmises paragrahvis tähendatud uue Riigikogu volituste algusega.

Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatuste maksmahakkamisel ametisolev Riigivanem loetakse peaministriks, arvates põhiseaduse muudatuste maksmahakkamise päevast kuni käesoleva seaduse I osa § 58 põhjal valitud Riigivanema volituste alguseni.

No.

1087 (24.XI.57)

REGISTRARATOKOBU